

Hoofdpunten SER-advies TTIP

april 2016

Adviesaanvraag

Minister Ploumen (Buitenlandse handel) heeft de SER advies gevraagd over het waarborgen van arbeidsnormen in het handels- en investeringsverdrag TTIP. De adviesvraag wijst op een aantal maatschappelijke zorgen over TTIP zoals druk op de arbeidsstandaarden in Europa, verlies aan werkgelegenheid en verlies van beleidsvrijheid op het terrein van publieke diensten. Het SER-advies bespreekt niet alleen deze maatschappelijke zorgen en bezwaren, maar gaat ook in op de waarborgen in TTIP voor de bescherming van publieke belangen. Met name – maar niet uitsluitend – wordt gekeken naar bescherming op sociaal terrein inclusief de positie van en mogelijke gevolgen voor werknemers.

Met het advies wil de SER een bijdrage leveren aan een weloverwogen beoordeling van inhoud en proces van TTIP door het kabinet en het Nederlandse parlement. Aan welke voorwaarden moet een TTIP-verdrag voldoen? Het advies spreekt echter geen oordeel over TTIP uit. Dat kan ook niet, aangezien de onderhandelingen tussen de EU en de VS nog lopen.

Achtergronden TTIP

De EU en de VS onderhandelen sinds juni 2013 over een omvattend handels- en investeringsverdrag, het Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP). In het verleden was onder meer de zorg dat zo'n bilateraal verdrag het wereldhandelssysteem zou kunnen schaden reden tot terughoudendheid. Echter de onderhandelingen over vernieuwingen van het wereldhandelssysteem stagneren. Een akkoord tussen de VS en de EU kan vanwege het grote gewicht van

de twee handelsblokken in de totale wereldmarkt belangrijke bouwstenen leveren voor een nieuw multilateraal akkoord. Landen zoals China en India kunnen in een later stadium ook hun handtekening zetten. Daarnaast kan TTIP het trans-Atlantische bondgenootschap versterken in een toenemend instabiele wereld.

Inzet onderhandelingen VS en de EU

De onderhandelingen in TTIP bestrijken de handel in goederen en diensten en investeringen. Het gaat om een verbetering van de markttoegang zoals het verlagen van handelstarieven voor goederen, betere afstemming van regelgeving om onnodige handelsbelemmeringen weg te nemen (non-tarifaire belemmeringen) en het ontwikkelen van een gemeenschappelijke benadering op terreinen als intellectueel eigendom en de relatie tussen handel en duurzaamheid.

Uitgangspunten beoordeling TTIP

Het brede welvaartsbegrip en het streven naar duurzame globalisering zijn richtinggevend voor dit SER-advies.

7 Uitgangspunten voor beoordeling TTIP

1 De EU en de VS moeten streven om het globalisering-proces te richten op het duurzaam vergroten van de maatschappelijke welvaart ook in opkomende economieën en ontwikkelingslanden. TTIP moet zo worden vormgegeven dat ook derde landen er per saldo van kunnen profiteren. TTIP draagt daarmee bij aan de vermindering van de mondiale ongelijkheid.

2 Van TTIP wordt verwacht dat het een 'gouden' standaard vestigt voor toekomstig Europees handels- en investeringsbeleid. Het dient de Europese waarden te bevorderen, waaronder de bescherming van mensen- en werknemersrechten, milieu, de democratie en de rechtsstaat. De naleving van de fundamentele arbeidsnormen (vrijheid van vakbondsorganisatie, collectief onderhandelen, een verbod op kinderarbeid, dwangarbeid en discriminatie) dient bindend ten grondslag te liggen aan het economisch handelen van de EU en al zijn handels- en investeringspartners.

3 Europa moet zijn relatief hoge beschermingsniveau, zowel in wet- en regelgeving als in overige (beleids) maatregelen, kunnen handhaven en desgewenst kunnen verhogen. TTIP en de daarin voorziene betere afstemming van regelgeving, de vrijmaking van de dienstenmarkt, het verlagen van de tarieven en de afspraken over investeringsbescherming mogen hier geen afbreuk aan doen.

4 Voor overheden moet in de toekomst voldoende beleidsruimte blijven om de beschermingsniveaus voor mens en milieu op een adequate wijze te kunnen borgen en verbeteren. Tekortkomingen wat betreft decent work worden aangepakt en met flankerend beleid worden overgangsproblemen en verdelingseffecten opgepakt.

5 Overheden moeten vrij blijven, om overeenkomstig de eigen voorkeuren, bepaalde diensten 'van algemeen publiek belang' te verklaren en daarmee uit te zonderen van TTIP.

6 Naast de verankering van mensen- en werknemersrechten in de verdragen zelf is flankerend beleid nodig om de effecten van handels- en investeringsverdragen in goede banen te leiden, zodat zij aan inclusieve groei bijdragen.

7 Om een scherpere inzet van de Tweede Kamer, bedrijfsleven, vakbonden en maatschappelijke organisaties, te bevorderen is een noodzakelijke voorwaarde dat de onderhandelingen transparant zijn. Ook dient het kabinet de bevindingen uit de duurzaamheidseffect-beoordelingen tijdig aan de Tweede Kamer en het bredere publiek te communiceren.

Conclusies SER op basis van de zeven uitgangspunten

Afstemming van regelgeving

Handelsbelemmeringen nemen niet alleen de vorm van tarieven en quota's aan. Ze kunnen ook bestaan uit uiteenlopende regels voor producten en diensten. Uitgangspunt van de SER is dat de EU zijn relatief hoge beschermingsniveau zowel in wet- en regelgeving als in overige (beleids)maatregelen moet kunnen handhaven en verhogen. TTIP en de daarin voorziene betere afstemming van regelgeving mag geen aanleiding vormen voor verlaging van niveaus van bescherming van mens en milieu. Regulering van beschermingsniveaus voor mens en milieu vormt een belangrijk instrument voor het bevorderen van maatschappelijke welvaart. De voorstellen van de Europese Commissie bevatten waarborgen om aantasting van deze beschermingsniveaus te voorkomen. De SER vindt dat deze waarborgen op een aantal terreinen dienen te worden versterkt:

- De reikwijdte van de afstemming van de regelgeving in het voorstel van de Europese Commissie is nu te breed geformuleerd. Deze dient gericht te zijn op specifieke maatregelen die onnodige handelsbelemmeringen opleveren.
- Het mandaat van de regulatory cooperation board en de sectorale boards dient nauwkeurig te worden omschreven. Deze instantie mag enkel adviesrecht hebben. Ze mag democratische procedures aan beide zijden van de oceaan voor de vaststelling van wet- en regelgeving niet doorkruisen.
- Alle relevante stakeholders, zoals vakbonden, bedrijven, milieu- en consumentenorganisaties etc., krijgen een gelijkwaardige, evenwichtige en betekenisvolle inbreng. Dit moet het uitgangspunt zijn voor de verdere uitwerking

van het institutioneel kader voor de betrokkenheid van stakeholders bij afstemming van de regelgeving. Dit gaat verder dan een consultatie van de stakeholders over het jaarverslag van de regulatory board.

Uitsluiting van publieke diensten

Uitgangspunt van de SER is dat overheden vrij moeten blijven bepaalde diensten van algemeen publiek belang te verklaren. In dit stadium kan worden vastgesteld dat met de onderhandelingsinzet van de EU sprake is van stappen in de door de SER gewenste richting. Een echte beoordeling op dit punt is echter pas mogelijk op grond van het onderhandelingsresultaat.

Handel en fundamentele arbeidsnormen

De SER vindt dat de EU en de VS in TTIP moeten vastleggen dat ze handel en investeringen niet zullen bevorderen door een verlaging van standaarden voor milieu, arbeid en gezondheid en veiligheid of door aantasting van de fundamentele arbeidsnormen. Zowel goede materiële als procedurele waarborgen zijn nodig om te zorgen dat de VS en de EU de fundamentele arbeidsnormen en andere belangrijke ILO verdragen die van belang zijn in het kader

van de Decent Work verklaring van de ILO respecteren, zowel in recht als in de praktijk. De SER pleit verder voor een goed monitoringsmechanisme om deze bepalingen te handhaven. Ook moet er een bindend geschillenbeslechtsmechanisme zijn – met een adequate betrokkenheid van sociale partners en de ILO – zodat misstanden aan de orde kunnen worden gesteld. Gelet op de ervaringen is het wenselijk dat wordt gezocht naar wegen om dit toezicht tanden te geven door middel van sancties. Overwogen kan worden om vakbonden en civil society op enigerlei wijze toegang te geven.

Investeringsbescherming en het Investeringshof

De voorstellen van de Europese Commissie voor een publiek Investeringshof (ICS) vormen een stap in de goede richting om de tekortkomingen van de traditionele investeringsbescherming (ISDS) te adresseren. Belangrijke elementen van inhoudelijke aard zijn de expliciete vermelding van het recht van staten om maatregelen te treffen gericht op de bescherming van mens en milieu en de bepaling dat dergelijke maatregelen niet mogen worden beschouwd als een vorm van indirecte onteigening waarvoor schadevergoeding kan worden geëist.

De SER vindt dat het voorgestelde Investeringshof op een aantal punten verder moet worden verbeterd om ook echt te kunnen functioneren als een internationale rechterlijke instantie met een publiek en onafhankelijk karakter. Het gaat dan onder andere om de financiële onafhankelijkheid van arbiters/rechters bij de (duur van de) rechtsgang. De materiële waarborgen zouden erop gericht dienen te zijn dat het Investeringshof uitsluitend toetst hoe een overheidsmaatregel is

ingevoerd en toegepast en niet of de overheid een bepaalde maatregel om mens en milieu te beschermen mag nemen. Bij de beantwoording van de vraag of een Investeringshof al dan niet noodzakelijk is, spelen meerdere overwegingen. Een Investeringshof zou soelaas kunnen bieden zolang niet elk lidstaat in de EU en deelstaat in de VS een goed functionerend rechtstelsel heeft. Relevant is dus de verwachting of nationale stelsels binnen afzienbare termijn voldoende waarborgen bieden voor investeringsbescherming (de koninklijke weg).

Een modernisering van de geschillenbeslechting in de vorm van een ICS kan een goede stap zijn als men beoogt hiermee bestaande investeringsovereenkomsten die nog het 'oude' ISDS bevatten te vervangen en te moderniseren. Dit vereist dan wel dat het voorgestelde Investeringshof een multilateraal karakter krijgt. Een en ander neemt niet weg dat nog steeds sprake zou zijn van een in de ogen van de vakbeweging eenzijdige vorm van geschillenbeslechting in het belang van buitenlandse investeerders, zonder garanties dat een evenwichtige belangenafweging plaatsvindt ten opzichte van andere belangen (publieke belangen, mens en milieu, arbeidsnormen). Dit aspect moet worden beoordeeld in de context van de vraag of en zo ja op welke

wijze TTIP zal voorzien in een bindend geschillenbeslechtingsmechanisme met betrekking tot het respecteren van de fundamentele arbeidsnormen.

Maatwerk bij de verlaging van tarieven in verband met dierenwelzijnstandaarden EU

Van afschaffing van het gros van de resterende invoertarieven tussen de EU en de VS hoeven geen grote effecten te worden verwacht.

Maar er zijn nog een paar hoge tarieven (tot tientallen procenten). Deze betreffen met name onderdelen van de agribusiness. Voor de agrarische sector moet per deelsector worden gekeken naar de gevolgen en moeten indien nodig per deel-

sector passende maatregelen worden genomen. Dat kan het geval zijn als de verlaging van de invoertarieven in de EU de houdbaarheid van relatief hoge dierenwelzijnsstandaarden in de EU ondermijnt.

Economische effecten TTIP

Door TTIP zullen zowel de VS als de EU zich verder kunnen specialiseren in economische activiteiten waarin zij relatief goed zijn. Daardoor kan TTIP in potentie bijdragen aan groei, welvaart en werkgelegenheid. De verschillende beschikbare studies naar de effecten van TTIP laten sterk uiteenlopende uitkomsten zien. Per saldo mogen licht positieve effecten op werkgelegenheid en loonvoet worden verwacht. Voor afzonderlijke bedrijven en voor bepaalde groepen werknemers kunnen de gevolgen wel negatief uitpakken en ingrijpend zijn. Een goede begeleiding van deze aanpassingsprocessen is noodzakelijk om de arbeidsmarktpositie van betrokkenen te verbeteren en zonodig aan een nieuwe baan te helpen en te verzekeren van voldoende inkomensbescherming. Dat is van belang voor werknemers – met gerichte aandacht voor laaggeschoolde, oudere werknemers – en voor bedrijven.

Het gehele advies is te lezen op <http://www.ser.nl>

Colofon

Uitgave

Sociaal-Economische Raad
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

T 070 3499 499

E communicatie@ser.nl
www.ser.nl

Fotografie

Shutterstock

© april 2016, Sociaal-Economische Raad. Alle rechten voorbehouden
Overname van teksten is toegestaan onder bronvermelding.